

skript aus der dänischen Musikgeschichte des 17. Jahrhunderts. Die Clausholm-Fragmente spiegeln die Musikpraxis an Kirche und Hof und bei der gesellschaft-

lichen Oberschicht, speziell die Musikkultur unter König Christian IV. Sie sind ein kulturgeschichtliches und musikhistorisches Dokument von hohem Wert.

Hans Musch

Lars Børge Fabricius: Træk af dansk Musiklivs Historie m.m.

Omkring Etatsraad Jacob Christian Fabricius' Erindringer.

Nyt nordisk Forlag – Arnold Busck, København, 1975. 603 pp.

Lars Børge Fabricius' bog om bedstefaderen Jacob Fabricius (1840-1919) og den rolle han spillede i dansk musikliv, har været imødeset med spænding. En forsmag herpå fik man med forfatterens skildring af Samfundet til Udgivelse af dansk Musikshistorie frem til 1918 i Samfundets jubilæumsskrift fra 1971.

Jacob Fabricius øvede sin af samtiden lidet påskønnede indsats, samtidig med at han passede sin prosaiske livsgerning som bankmand, siden 1903 som hovedbogholder i Nationalbanken. Tanken ledes uvilkårligt hen på andre af hans samtidige, som var henvist til at tjene musikken i deres ledige stunder, og hvis arbejde også først senere er blevet vurderet efter fortjeneste: justitssekretær i Højesteret Carl Thrane og Københavns vicepolitidirektør V.C. Ravn. Hvor disses indsatser imidlertid mere lå inden for kildeforskningen, var Fabricius selv med til at skrive historie. Til gengæld er der grund til at tro, at sønnesønnen Lars Børge Fabricius' bog for fremtidens musikhistorikere vil komme til at indtage en plads på linie med Thranes og Ravns bøger.

Formålet med at udgive denne bog er udtrykt af forfatteren selv (han fastholder i øvrigt hårdnakket den gamle retskrivning

fra før 1948): "En saadan bredere Fremstilling, der hviler paa baade trykte og utrykte Kilder (herunder mundtlige Oplysninger), og som derfor vil fremdrage meget hidtil ukendt Stof, vil tillige kunne give noget af et Tidsbillede og vil ogsaa være paa sin Plads, fordi Jacob Fabricius' Erindringer saavidt det har kunnet konstateres udgør det eneste efterladte samlede Vidnesbyrd fra en af de direkte implicerede i de Forhold og Begivenheder, som de vedrører, ligesom de Sider af dansk Musikliv m.m., som de omhandler, kun er ufuldstændigt eller overhovedet ikke behandlet og navnlig ikke behandlet i (deres indbyrdes) *Sammenhæng*." (s. 41).

Bogen rummer så at sige tre lag. Først er der Jacob Fabricius' egne erindringer. De er i hovedsagen nedskrevet i hans 75. år (1915), "efter gentagne og kraftige Opfordringer af hans yngste Søn, Overretssagfører Otto Fabricius." Med et omfang på 32 sider (2. kap.) er det begrænset, hvor mange informationer der er at hente her. De suppleres i det følgende af Otto Fabricius' erindringer, der bl.a. bygger på, hvad han i sin barndom og ungdom havde hørt sin far fortælle. Men også disse – i øvrigt ikke særlig omfattende – erindringer er nedskrevet på et sent tidspunkt (1947-54),

”og antagelig uden dybere Kildeundersøgelser.” De udgør ikke noget selvstændigt kapitel, men er indkorporeret i Lars Børge Fabricius’ egen fremstilling. Det er på sidstnævntes indgående kildeundersøgelser bogens egentlige værdi beror, og det er med fuld ret, når Lars Børge Fabricius betegnes som bogens forfatter og ikke blot som udgiver af Jacob Fabricius’ erindringer.

De første tre kapitler indeholder – foruden Jacob Fabricius’ erindringer – oplysninger om slægten, med udgangspunkt i præsten og grønlandsforskeren Otto Fabricius (1744-1822). For musikfolk begynder det først for alvor at blive spændende fra og med 4. kapitel (31 sider). Her søger forfatteren at kaste lys over de vilkår kammermusikken havde herhjemme før Kammermusikforeningen blev stiftet i 1868. Hovedvægten er lagt på skildringen af foreningen Vega, der – på Fabricius’ initiativ – blev stiftet i 1865 el. 66 og således kan gøre krav på at være den første kammermusikforening i Danmark.

Kapitel 5 (59 sider) omhandler Fabricius’ hovedindsats i dansk musikliv, nemlig stiftelsen af og – under truende kriser – opretholdelsen af Samfundet til Udgivelse af dansk Musik. Kapitlet er stort set identisk med forfatterens allerede omtalte bidrag til Samfundets jubilæumsskrift fra 1971. Interessante tilføjelser er oplysningerne om Kgl. Hof-Musikhandels oprettelse i et forsøg på at bryde det Hansen’ske monopol, og om den skarpe reaktion fra provinsboghandlerne, der fremkom i anledning af Wilhelm Hansens cirkulære i 1880 (en sag, der af forståelige årsager kun er ufuldstændigt refereret i Axel Kjerulf’s af WH bestilte jubilæums-

skrift *Hundrede år mellem noder*, (sml. Fabricius’ bog s. 191-93).

Forstemmende er oplysningerne om den smålighed og forfølgelse Fabricius måtte lide under (s. 189-90), og oplysende er tilføjelsen om udgivelsen af Emil Hartmanns 3. og Victor Bendix’ 2. symfoni (s. 196-97).

I kapitel 6 (101 sider) yder forfatteren et udmærket bidrag til forståelsen af den spænding, der bestod mellem den almægtige Gade, ”der bestemte, hvad Folk skulle høre af Musik, og hvad de skulle synes om”, og ”den ungdommelige Klike” (begge citater efter Jacob Fabricius), hvorblandt befandt sig Horneman, Grieg, Nordraak, Matthison-Hansen og Hornbeck – en spænding, der førte til oprettelsen af Euterpes abonnementskoncerter (1864-67), siden til Lørdags-Soireerne i Casino (1868), og endelig til Koncertforeningens stiftelse (1874). Især har forholdene omkring Euterpe ikke tidligere været belyst så detaljeret som her; men også til Torben Schousboes artikel om Koncertforeningen (*Da. aarbog for musikforsk.*, VI, 1972) udgør L.B. Fabricius’ skildring et værdifuldt supplement. Hvem vidste for resten, at Jacob Fabricius selv udskrev både kor- og orkesterstemmer til foreningens koncerter, og oversatte de udenlandske tekster (i følge Otto Fabricius’ erindringer, gengivet s. 119).

Kapitel 7 (97 sider) giver en fremstilling af Koncertpalæets historie frem til 1900, hvor palæet blev solgt til Odd-Fellow Ordenen – et afsnit af dansk koncertlivs historie, der ikke har været behandlet siden tidens egne avisdebatter. Ikke mindre interessant er den indledende gennemgang af forsøgene på at få etableret en anstændig koncertsal, som gik forud for Koncert-

palæets opførelse (Casino, National, Lumbyes og Balduin Dahls projekter m.m.).

”Har Koncertpalæets Historie hidtil stort set været ukendt, gælder dette i endnu højere Grad den selskabelige Musikerforening Fermaten, som dog fik en Levetid paa 15 Aar”. Således indleder forfatteren det 8. kapitel, og på 41 sider skildres nu denne forening, hvor danske komponister og musikere kunne ”drøfte fælles Interesser og leve sig kammeratlig sammen” (citater efter Jacob Fabricius). Her finder man også en skildring af den nordiske musikfest i København i 1888, der jo netop kom i stand på Fermatens initiativ, og som i øvrigt afsluttedes med den første egentlige folkekoncert herhjemme – hvor bl.a. Arbejderforeningen af 1860 fik stillet 200 billetter à 50 øre til disposition (s. 449). Vi får også at vide, at der under musikfesten blev ”fortæret 14 Lam, 22 Oksestege, 900 Pd. Fisk og – 8000 Stykker Smørrebrød! Ved Hjælp af 7000 Bajere er det lykkedes Musikens Dyrkere at sætte al denne Mad til Livs!” (s. 451 – fra et samtidigt referat i Politiken).

Når det i *Aschehougs Musikleksikon* hedder, at Jacob Fabricius var lidet produktiv som komponist, så er det mildt sagt noget misvisende. I kapitel 9 registrerer forfatteren 65 trykte publikationer af Jacob Fabricius (hvoraf adskillige indeholder mere end en komposition). Hertil kommer et stort antal utrykte manuskripter, kladder og fragmenter. ”Al den uhyre Smaalighed, det vidtfor-grenede Klikevæsen, der i mange Aar har været vort Musiklivs Kræftskade” (citater efter Jacob Fabricius), mærkede Jacob Fabricius vel selv ingen steder smerteligere end som komponist. Men i Berlin fandt han den anerkendelse, han måtte savne i sit fædreland. Rammende er

Berliner-dirigenten Carl Mengeweins præsentation af Jacob Fabricius: ”Er ist Justizrath mit dem Kopfe und Komponist mit dem Herten” (s. 521). I samme kapitel berøres også Fabricius’ forhold til Illustreret Tidende, hvor han i perioden 1892-99 skrev over 100 anmeldelser og artikler om musik (s. 508).

Det er ikke her stedet at gå nærmere ind på Jacob Fabricius’ projekt fra 1886 om oprettelse af statsarbejderboliger, som udgør indholdet af 10. og sidste kapitel. Det viser blot et nyt aspekt af Fabricius’ mangeartede virksomhed – ligesom også hans medvirken ved stiftelsen af Foreningen til vordende Tjenestepigers Uddannelse, som ganske vist hurtigt måtte opgives, ”navnlig fordi disse 12-13 Aars Piger spiste saa glubende, at Familierne, der skulle huse dem, var ved at gaa fra Hus og Hjem” (s. 51).

Bogens utallige ekskursioner i familie- og bekendtskabskredsen (for ikke at tale om de biografiske notitser i forbindelse med fortegningerne over forenings- og bestyrelsesmedlemmer m.m.) må gøre den til en fundgrube for personalhistorikeren, og i øvrigt for enhver som ønsker at trænge ind i de ofte meget komplicerede forhold omkring de toneangivende kredse i datidens musikliv. Men først og fremmest er den et værdifuldt bidrag til et afsnit af dansk musikhistorie, hvis udforskning først for alvor er kommet i gang inden for de seneste år.

Skulle man alligevel dryppe blot en enkelt dråbe malurt i bægeret, så må det blive dette, at forfatteren som sønnesøn af hovedpersonen jo nok er den nærmeste til at give en sådan skildring, men at han af samme årsag måske ikke altid har været i stand til at anlægge en helt objektiv vur-

dering. Enkelte steder har bogen lidt for meget præg af en apologi. Når dette er sagt, er der imidlertid ingen tvivl om, at Lars Børge Fabricius' bog vil blive et lige så uundværligt arbejdsredskab for musik-

historikeren som de indledningsvis omtalte studier af Thrane og Ravn – og en bedre anbefaling kan ingen dansk musikforfatter vist ønske sig.

Jørgen Poul Erichsen

Søren Terkelsen: Astree Siunge-Choer. Første Snees 1648. De danske viser med deres tyske forlæg af Gabriel Voigtländer og Johann Rist. Udgivet af Erik Sønderholm i samarbejde med Dieter Brandt og Dieter Lohmeier. Melodiudsættelser ved Jørgen Berg (= Kieler Studien zur deutschen Literaturgeschichte Bd. 12). Karl Wachholtz Verlag, Neumünster, 1976. 239 pp.

Trykte musikalske kilder til belysning af den verdslige visesang i Danmark i tiden helt op til slutningen af det 18. århundrede kan tælles på een hånd, ja, tryk fra det 17. århundrede næsten på een finger, nemlig toldereren og litteraten Søren Terkelsens tre snese viser fra årene o. 1650. Han gav dem titlen "Astree Siunge-Choer" med hentydning til sin påbegyndte oversættelse af franskmændens d'Urfée's kolos af en roman i den sirlige stil, "Dend Hyrdinde Astrea". Titel og strofeformer forbinder sjungekoret med hyrderomanen, men teksterne og melodierne til sine viser tog Terkelsen andetsteds fra. Således er forlæggene til den første snes udelukkende hentet fra digterpræsten Johann Rist's "Des Daphnis aus Cimbrien Galathee" og hofmusikeren Gabriel Voigtländer's "Allerhand Oden unnd Lieder" – to visesamlinger der hurtigt efter deres udgivelse i henholdsvis Hamburg og Sorø 1642 opnåede en popularitet, der nok kunne give en afskediget tolder lyst til at forsøge sig i samme genre.

Og Terkelsens forsøg lykkedes så godt, at hans viser gav tonen an for mange senere forsøg i århundredet, ikke blot for den

samling, der idag huskes bedst, Kingos "Aandelige Sjunge-Kor" (muligvis via Terkelsens egen, nu tabte samling "Himmelske Siunge-koor", der nævnes af Peder Syv i hans "Betenkninger om det Cimbriske Sprog"). Sammen med Voigtländer's visesamling, der sine tyske tekster til trods med god ret kan henregnes til tidens danske visetradition, er "Astree Siunge-Choer" det eneste trykte vidnesbyrd om et verdsligt visemiljø fra det 17. århundredes midte – et blik ind i tidens "Hus Musik" for at bruge en betegnelse fra et andet af Terkelsens nu tabte arbejder.

Det er derfor en højst velkommen publikation, der nu på grundlag af et dansk-tysk samarbejde gør Terkelsens overmåde sjældne første snes af "Astree Siunge-Choer" tilgængelig for et moderne publikum. Udgivelsen indgår som et bind i Christian-Albrechts-universitetet i Kiels litteraturhistoriske serie, der redigeres af Erich Trunz. Men den er tillige led i det projekt fra Kieler-universitetet, der med navn af "Skandinavien- und Ostseeraumforschung" i disse år betyder et overmåde frugtbart tværfagligt og tværnationalt samarbejde mellem nordtysk og nordisk